

Počmáraný život
**MIROSLAV
CIPÁR**

V ROZHOVORE
S MARTINOU GROCHÁLOVOU

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2025

Obsah

Predslov	10
Na Cipárovom grunte	13
Drotárske chodníčky vedú na Semeteš	21
Príťažlivosť domova je úplná a zásadná	29
Dvadsaťjeden mŕtvych mužov	35
Pod' a napiš krásnym písmom elbasanským	41
Hýrili sme, ponocovali a nevedeli, kedy máme dosť	55
Udržiaval som ju v istote, ako ona mňa držala v napätí	61
Láska je nevidaný božský záblesk	67
Aj domy majú svoje príbehy	75
Prešiel som bránou čajovej blaženosti	83
India, Kašmír, Srí Lanka, Kuba	91
V komunistickej ideológii je zvodný skrat	101
Revolúcie nemenia ľudí	111
Umenie je posvätné slovo	123
Kade chodím, tade porotujem	129
Obrazy starnú do krásy	137
Značka Cipár	145
Maľujem to, čo nevidím	151
Mimochodec a solitér	159
Umenie a náboženstvo sa potrebujú	165
Nemám plány, som na ceste	175
Stopa Miroslava Cipára	187
O autoroch	192

Predslav

Kniha rozhovorov s Miroslavom Cipárom *Počmáraný život* vznikla v roku 2013, teda v čase, keď mal umelec 78 rokov. Odpoveď na otázku, ako sa cíti, ukončil slovami: „Verím, že budem mať ešte čas urobiť niečo, čo bude mať cenu.“ Nebilancoval svoj život, nemal plány, bol na ceste.

A ja som nesmierne rád, že sme posledné roky života Miroslava Cipára kráčali po tej ceste spoločne a on naozaj ešte vytvoril mnohé hodnotné veci. Spolupracovať sme začali v roku 2010, keď som viedol redakciu *Katolíckych novín*. Najskôr sme ho oslovili na rozhovor, neskôr pre nás urobil viaceré ilustrácie.

No naša spolupráca sa naplno rozbehla, keď som začal pôsobiť v knižnom vydavateľstve Spolok svätého Vojtecha (SSV). Mojmým snom bolo vydať niektoré skvosty klasickej svetovej literatúry. Ako prvá sa ponúkala Exupéryho *Citadela*. Bol som veľmi rád, že ju Miroslav Cipár nielen ilustroval, ale aj navrhol grafickú úpravu. To bol odrazový mostík k trom veľkým knižným projektom. Mimoriadne mi záležalo na vydaní Danteho *Božskej komédie*. Spomenul som to pred majstrom s návrhom, či by sa na to podujal. On len mimochodom poznamenal, že by ešte rád ilustroval Goetheho *Fausta*. A tak sme ním začali. Po *Faustovi* nasledovala Danteho *Božská komédia* a jedinečný cyklus uzatvoril Cervantesov *Dômyselný rytier Don Quijote de la Mancha*, ktorého vydania sa už majster, žiaľ, nedožil. Všetky tri knižné klenoty získali celosvetové ocenenie *Red Dot Award*, považované za dizajnového oscara, a cenu Najkrajšie knihy Slovenska. Veľkou poctou pre nás bolo, keď v jednom rozhovore uviedol, že v Spolku svätého Vojtecha našiel svojho vydavateľa.

Nešlo však vždy len o veľké diela. Miroslav Cipár pripravoval pre SSV aj množstvo „drobných“ ilustrácií, pričom sa ku každej jednej postavil s rovnakou vážnosťou ako k veľkému plátnu.

Spolupráca s ním bola nielen vysoko profesionálna, ale aj ľudsky nesmierne krásna. Nech prezentoval čokoľvek, za každým zaznela otázka, či to prijímame. Vždy bol pripravený obraz či ilustráciu prerobiť a nikdy ju nepustil z rúk, ak sám nebol s výsledkom spokojný. Spôsob, akým pracoval, nás všetkých učil pokore, poctivosti, pracovitosti. Základom jeho práce bolo štúdium, uvažovanie, skúmanie. Robil si skice a makety, až potom vznikol výsledný obraz. Nikdy nepracoval na počítači, vždy všetko tvoril vlastnými rukami.

Miroslav Cipár bol pre mňa vzorom ukotveného veriacieho človeka s jasnou hodnotovou orientáciou. Obdivoval som jeho vzťah k manželke Vilme, ale predovšetkým jeho skromnosť a pokoru.

Po mnohých krásnych dielach, ktoré vytvoril pre naše vydavateľstvo, som ho v lete 2021 poprosil, či by príležitostne nenamaloval *Poslednú večeru*. Bol som zvedavý na jeho interpretáciu. Urobil to obratom a po cipárovsky. Všetci apoštoli mali na obraze svätožiariu, všetci vrátane Judáša mali rovnakú šancu. A práve takto bez posudzovania a škatulkovania vnímal Miroslav Cipár iných ľudí. Bol to jeho posledný dokončený obraz.

Knihu rozhovorov *Počmáraný život* prinášame v novom vydaní pri príležitosti nedožitých deväťdesiatky Miroslava Cipára. Predstavuje ho nielen ako všestranného, talentovaného a uznávaného maliara, ale predovšetkým ako premýšľajúceho človeka. Som vďačný za umelecké výtvary, ktorými skrášil náš svet, ale aj za myšlienky, ktorými ho výrazne obohatil.

Ďakujeme, majstre!

Ivan Šulík, riaditeľ Spolku svätého Vojtecha

Semeteš. Nový dom, turistická chata, 1937

Na Cipárovom grunte

Úvod k prvému vydaniu

Kniha, ktorú držíte v rukách, poskytuje zriedkavú príležitosť dať sa sprevádzať po intímnej výstavke života i diela samotným tvorcom. Nemyslím, že by ju bolo treba nejakým predstavať alebo vysvetľovať, hovorí sama za seba dosť nahlas a zrozumiteľne. Ale keď už som sa na to dal, jediné, čo má azda zmysel, je vysloviť, čo jej čítanie znamenalo osobne pre mňa – prepáčte teda, ak budem veľa hovoriť o sebe.

Príbeh, ktorý sa odvíja na stránkach knihy, by sa dal nazvať *Z kysuckej osady Semeteš do Dillí, Paríža, Tokia, Pekingu i New Yorku*, a nebol by to možno ani zlý titul, ale pomenúval by iba tú najvrchnejšiu časť ladovca, ktorá vytŕča nad hladinu. Pod ňou sa skrývajú dlhé roky húževnatej a inšpirovanej tvorivej práce, a bolo to práve Cipárovo

dielo, ktoré ešte prv než samotný maliar preniklo do tých vzdialených končín ako imponujúca vizitka a otvorilo mu dvere do pomyslenej galérie svetového umenia. Tak ako v inom, aj v tomto vládne medzi Cipárovým životom a dielom vzácna jednota. „Môj život je počmáraný ako jeden z mojich obrazov,“ vraví o tom v rozhovore, a tí, ktorí poznajú jeho obrazy, vedia, že je počmáraný krásne.

Keď som niekedy uvažoval, koho alebo čo mi Miroslav Cipár pripomína, natískali sa mi dve predstavy. Jednou bol peň, zdravý a nenaštiepený, takpovediac z jedného kusa, s mocnými koreňmi a jasnými čiarami rokov, a priznám sa, že ma potešilo, keď maliar v knihe prirovnal svojho otca k pňu, lebo tým akoby môj dojem potvrdil. Veď vieme: aká matka, taká Katka, aký Štefan, taký Miro. Druhá bola predstava starostlivého gazdu, ktorý sa rozhliada po svojom dvore, či je na ňom všetko v poriadku. Aj tento obraz Cipár nevdojak odobril slovami, že potrebuje okolo seba spraviť poriadok, lebo si tým zároveň upratuje v hlave. Dodám ešte, že v mojich očiach tieto predstavy nevyjadrujú len fyzickú podobu, ale i duševné usporiadanie a charakter. Cítim v Cipárovi čosi rustikálne, zemité, akýsi pevný základ, z ktorého čerpá odvahu prijať výzvu prázdneho papiera či plátna a vydať sa do tých najvzdialenejších kútov fantázie, aby preskúmal a možno aj posunul hranice výtvarnej reči. Maliar dáva svojimi vyjadreniami môjmu nejasnému pocitu za pravdu.

Ako človek, ktorý sa tiež pokúša tvoriť, aj keď v inej oblasti a inými nástrojmi, venoval som mimoriadnu pozornosť Cipárovým úvahám o umení a potešil som sa každým podobnosťou v postojoch a názoroch, akoby sa, keď sa k nemu budem prítierať, mohlo čosi z jeho schopností

prilepiť aj na mňa. Žiaľ, je to len ilúzia, a keďže jednou z podobností medzi nami je aj záľuba v citátoch, dovolím si tu na vysvetlenie odcitovať milovníčku výtvarného umenia, americkú spisovateľku Gertrudu Steinovú: „Malý umelec je rovnako tragicky nešťastný a má rovnaké strasti ako veľký umelec, lenže nie je veľkým umelcom.“ Z vlastnej skúsenosti dodávam, že práve to rovnaké nešťastie a rovnaké strasti môžu občas aj v malom umelcovi vyvolať dojem, že je veľký, a pánboh zaplať za ne.

Po takomto premeriavaní veľkostí asi niet divu, že nemám slovo „umelec“ v oblube, najmä keď sa ním niekto sám potľapkáva po pleci, a zaradoval som sa, keď som sa dozvedel, že ho nemá rád ani Miroslav Cipár. Sám sa označuje ako „výtvarník, ktorý sa usiluje dotýkať umenia“. Mohli by sme to považovať za prejav skromnosti, ale on by nás asi opravil, že ide o „stav pokojného sebavedomia“. Zdrojom tohto sebavedomia je umenie, ktoré je podľa jeho definície „odvaha pozrieť sa na seba – spoznať sa a priznať sa k sebe“. O jednotlivých dielach hovorí Cipár veľmi málo, ba takmer vôbec nie, no štedro nám dáva nahliadnúť do svojho tvorivého procesu. Podľa neho jestvuje aj chladná, takpovediac technická cesta k umeniu, ale „práca je tá horúca cesta, keď sa človek trápi, namáha a výsledok je nejasný“. Alebo, ako vraví na inom mieste, „musí vzbĺknúť plameň“. Blízky mi je tiež jeho názor, že „odkladanie je úspech“, čím myslí, že nepodľahneme prvotnému impulzu, ale myšlienku či nápad uložíme takpovediac do nálevu vedomia a nechávame ich tam dozrievať. Toto pohrávanie s predstavou budúceho diela je asi najslastnejšou fázou tvorby, lebo výsledok, žiaľ, nikdy nezodpovedá vysnívanému ideálu. Už len čisto z vlastnej skúsenosti dodávam,

že okrem predčasného pôrodu možno dieťa aj prenosiť, a ani jedno neprospieva jeho zdraviu. Uhádnuť správny čas zrodu je tiež druh umenia, a súdiac podľa obrazov, Cipár ho ovláda dokonale.

V knihe je však aj jedno miesto, kde sa s Miroslavom Cipárom dostávam do sporu. Cituje moje vyhlásenie, že som ateista, a hoci sám si na ten výrok nespomínam, nepochybujem, že zaznel, lebo v zápale debaty ja povravím kadečo. V skutočnosti som podobne ako on vyrastal v katolíckej rodine (medzi príbuznými som mal kňaza aj mníšku) a absolvoval som všetky zvyčajné sviatosti ako krst, prvé sväté prijímanie i birmovku. Tak ako on považujem vieru za súkromnú záležitosť a aj môj názor na súčasnú podobu a úlohy Cirkvi sa veľmi podobá Cipárovmu. Pokiaľ ide o spomínaný ateizmus, pravý, takpovediac plnokrvný ateizmus je podľa mňa tiež druhom viery či presvedčenia, ktoré mne chýba. Ja len neviem. Nevie, či jestvuje Boh, ale viem, že jestvuje potreba Boha, a to mi stačí. V mnohých svojich textoch hovorím o Bohu, akoby bol živý, ba v jednej poviedke vystupuje aj osobne ako prísny sudca a nešetří ani jej autora, ktorý napokon hľadá útechu v povzdychu: „Ešteže nie je isté, či Boh je.“ V tomto myšlienkovom provizóriu zatiaľ zotrávam.

Aj keď teda nie som pravý ateista, v knihe sú dve tvrdenia, s ktorými nesúhlasím, alebo im prinajmenšom nerozumiem. Cipár uvádza výrok istého teológa, že „ateisti strácajú to najdôležitejšie, a to je priestor na myslenie“, k čomu ešte sám dodáva, že „vo viere je naše myslenie produktívne, bez nej je vo vzduchoprázdne“. Viera, takisto ako talent, je dar, nemožno si ju vynútiť vôľou ani vyžobrať ako almužnu, možno ju len závidieť. Ako samozvaný

ateista iste strácam ten priestor na myslenie, v ktorom sa pohybujú úvahy o Bohu, ale ja sa celkom dobrovoľne zriekam aj mnohých ďalších priestorov na myslenie. Nehľbam nad záhadami vesmíru, nepokúšam sa vyriešiť matematický problém prvočísla, nevyznám sa v kvantovej mechanike ani v chove plemenných býkov. Som prízemný človek, motám sa po priestore ľudských vlastností a vzťahov a nehľadám ďalší, lebo sa predou mnou otvára ešte veľa nezodpovedaných otázok. Netrúfam si posúdiť, či je moje myslenie produktívne, ale zavesené vo vzduchoprázdne sa mi vidia skôr úvahy niektorých teológov, koľko anjelov sa zmestí na špičku ihly. Jednoducho, viera má tak ako ľudia rôzne podoby a domnievam sa, že o mnohých veriacich platia slová rakúskeho spisovateľa Roberta Musila: „Možno, že Boh nie je nič iné, iba že sa my úbožiaci v tiesni života márnomyseľne naparujeme, že máme na nebi bohatého príbuzného.“

Na záver som si nechal vetu, ktorej vrúčne pritakávam, hoci autor ju možno vyslovil z metafyzického a ja ju čítam iba z pozemského hľadiska: „Na svet sme prišli preto, aby sme sa vyjadrili.“ Áno, mali by sme sa vyjadriť, všetci živí, a každý na svoj vlastný spôsob. Nemusí ním byť len umelecký prejav, ale hoci aj vyrobenie pevného stola, výchova dieťaťa, dopestovanie zvláštnej odrody jablák alebo spievanie v kostole (podľa gospelovej speváčky Mahalie Jacksonovej jedna taká zo srdca prameniaca pieseň vydá za desať modlitieb). Ide len o to onen vlastný spôsob objaviť, teda Cipárovými slovami „spoznať sa a priznať k sebe“, a pred každým z nás sa tak ako pred ním otvorí rozľahlý priestor „medzi mlčaním a výkrikom“. Je to priestor plný príležitostí a pohyb v ňom môže dať životu hľadanú náplň

a zmysel. V tomto je pre mňa hlavné poslanstvo maliarovho nepatetického vyznania.

Kniha nám predstavuje Miroslava Cipára ako celistvého a vnútorne bohatého človeka s mnohými aktivitami – aj mimoumeleckými, lebo ich považuje za svoju povinnosť voči spoločnosti, v ktorej žije. Na umenie sa však pri Cipárovi nesmie a ani nedá zabudnúť. Je obdivuhodné, ak autor takého rozsiahleho a oceňovaného diela dokáže v zrelom veku pokorne, a predsa s pokojným sebavedomím povedať: „Som pyšný na to, čo ešte iba urobím.“ A kto mal možnosť vidieť v jeho ateliéri veľké plátna, na ktorých práve pracuje, vie, že je pyšný právom. Jedno je venované tragickej udalosti, ktorá sa pred takmer sedemdesiatimi rokmi odohrala na jeho rodnom Semeteši. Odkladanie, zdá sa, bolo opäť úspechom.

*Pavel Vilikovský (1941 – 2020),
slovenský prozaik, prekladateľ a publicista*

*„Môj základný postoj k svetu je daný akousi
nespokojnosťou, pátraním po tom, ako by sa to
dalo uchopiť lepšie. Sám seba vnímam ako lenivého,
neporiadneho, nevyužívajúceho čas. Stále sa pohybujem
v pochybnostiach a kladiem si otázky, či to robím dobre.
Zvonku ma zas vnímajú ako aktívneho človeka,
ktorý veľa pracuje, čo mi pripadá smiešne,
a vždy namietam, že by som bol radšej,
keby ľudia o mne hovorili:
Taký lenivý a taký talentovaný!“*

Miroslav Cipár

Rodičia Štefan a Júlia, New York 1927

Drotárske chodníčky vedú na Semeteš

*„Drôt a putovanie sa vinú
životným osudom mojich predkov.“*

Zvyknete hovoriť, že vašim osudom je čiara. A jednou z jej podôb je drôt, s ktorým súvisí váš drotársky pôvod. Kam siaha? Môj starý otec z otcovej strany Ján Cipár bol drotársky džarek – učeň, hoci pochádzal z plátenkárskej rodiny. Keď mal asi 12 – 13 rokov, krstný otec ho vzal na vandrovku do Rakúska. V Rakúsko-Uhorsku bola povinná školská dochádzka, preto predpokladám, že tam chodil do školy. Jeho krstný otec sa usadil aj so svojimi kamarátmi v istej dedine, jej názov je mi však neznámy. Zriadili si tam dielňu, v ktorej džarek Ján pracoval. Vyrábali pasce na myši, dekoratívne predmety, drôtovali keramikou. Bolo to na dvore sedliaka, ktorý bol nedoštudovaný kňaz. Zrejme išlo o vzdelaného človeka s ľudomilnými sklonmi a môjmu starému otcovi sa začal mimoriadne venovať. Naučil sa

tam rozumieť pôde a poľnohospodárstvu. Ovládal veľa z liečiteľstva a mastičkárstva, vedel naprávať zlomeniny a vyklbeniny.

Váš pradedo pochádzal z turčianskej Polerieky. Ako sa dostal na Kysuce?

Ako plátenkár, ktorý predával aj vo Vysokej nad Kysucou. Zahľadel sa do vysokej dievky. A zostal. Jeho syn, môj dedo Ján, sa po návrate z vandrovky usadil na Semeteši s mojou babkou Máriou Krutošíkovou, ktorá bola v tom čase sedemnásročnou vdovou. Mali spolu tri deti. Najmladší z nich bol môj otec Štefan. Dedo si tam po čase otvoril obchod i krčmu a hospodáril.

Ako si spomínate na svojho deda?

Nazval som ho žrecom. Žreci boli slovanskí pohanskí kňazi. Keď sa blížila búrka, vychádzal z domu s náradím, na poli ho skrížil, pokľakol a modlil sa „proti“ búrke. Ľudia si mysleli, že niečo také dokáže iba on, bol pre nich svätý človek. Ako malý chlapec som ho sledoval a bol som zvedavý, čo to robí.

Starý otec mal veľké účtovné knihy, kde boli v jednom stĺpci mená susedov, ktorí si prišli niečo kúpiť a nemali čím zaplatiť, a do druhého stĺpca napísal: pol dňa oral. Išlo teda o výmenný obchod. Ľudia boli veľmi chudobní, nemali v podstate nijaký príjem, žili z toho, čo si doposťovali a dochovali. V obchode kupovali iba *gajst* – petrolej, soľ, cukor a múku.

Postupne sa zo starého otca stala legenda, ktorá sa preniesla aj na mojich rodičov. Lepšie povedané, vyslúžili si ju svojimi skutkami, pretože otec postavil dom a podnikal. Otec vychodil obchodnú školu, ale mal iné predstavy o živote. Vybral sa do Ameriky, potom postavil dom a podnikal.

No drotárstvo bolo prítomné aj v rodine vašej mamy.

Stará mama z matkinej strany Júlia sa za slobodna volala Kypúsová a vydala sa za môjho starého otca Michala Žilinčára. Mali spolu trinásť detí, mama bola najmladšia. Starý otec bol veľký gazda, mal však aj drotársku manufaktúru.

Kde sa vaši rodičia zoznámili?

Otec pracoval ako úradník na finančnej správe vo Veľkej Bytči a po ceste na bicykli sa často zastavoval v poštovej úradovni v Kotešovej, kde mama úradovala. A bola z toho svadba.

Mama prišla z „dolniakov“. Bola vychýrená speváčka a krásne vyšívala. Vedela po maďarsky, nemecky a v Amerike sa naučila po anglicky. Na Semeteši sa stala dôležitou osobou. Desiatkam ľudí bola krstnou a birmovnou mamou. Do široka-ďaleka chodila zapleť nevesty, teda robiť svadobnú úpravu vlasov a závojov, dnes by sme povedali, že robila styling či vizážistku. Ako deti sme s ňou chodili a boli sme pyšní na svoju mamu, bez nej sa nezaobišla nijaká svadba. Ľudia ju vyhľadávali aj vtedy, keď bolo treba napísať list do Ameriky či za vojny prehovoriť s nemeckými vojakmi. Bola nenahraditeľnou veličinou.

Úradnícka práca vášho otca neuspokojovala a ozývala sa v ňom túžba putovať.

Bratanec Pavol Krutošík a brat Jozef pozvali môjho otca do Ameriky. Otec tam išiel v roku 1926. Jozef mu pomohol usadiť sa a nájsť si prácu. O dva roky prišla za ním mama a boli tam spolu ďalších šesť rokov. Keď sa v roku 1932 vrátili, otec sa pustil do rekonštrukcie domu.

Prečo sa vrátili? Nechceli radšej zostať za „veľkou mláskou“?

Na začiatku mali predstavu, že si zarobia peniaze a keď sa vrátia, zveladia svoje hospodárstvo. Mama by však bola veľmi rada zostala v Amerike. Absolútne sa tam udomácnila,

vynikajúco ovládala jazyk, takže tam mala kamarátky. No otcovi rodičia ustavične vypisovali, aby sa vrátili, pretože starli a už na všetko nestačili sami. Otec ako dobrý syn povedal: „Ideme naspäť.“ Mama si často povzdychla: „Mali sme zostať.“ ***Nemali túžbu usadiť sa niekde inde, kde by sa žilo možno ľahšie ako na Kysuciach?***

Myslím, že chápem, čo cítili, aj ja mám ten pocit. Prešiel som kus sveta, rok sme žili s rodinou v Indii, bol som na štipendiu v Spojených štátoch amerických, Paríži, no nikdy mi nenašlo, že by som mal niekde zostať, vždy som cítil potrebu vrátiť sa späť. Keď ľudia odchádzali, vždy niekoho zanechali. Niektoré ženy prežili celý život bez manžela, ktorý odišiel do Ameriky. Celý ten čas im posielal peniaze, až tam napokon zomrel. Žena bola vlastne vdovou ešte za jeho života.

Vy ste sa narodili tri roky po tom, čo sa rodičia vrátili z Ameriky. Viete o 8. januári 1935 niečo viac?

Presne v ten deň i rok sa narodil Elvis Presley. O tomto dni viem len to, že bola krutá zima a na svet som prišiel doma pomocou babicule. O rok a pol neskôr, v júni 1936 sa narodila moja sestra Margita.

Kam ste chodili do školy?

Malú jednotriedku sme mali na Semeteši. Chodili sme do nej na dve etapy. Prvý až tretí ročník chodil dopoludnia, štvrtý až ôsmy ročník popoludní. Trieda však bývala sotva plná, deti chodili do školy nepravidelne. Jednak preto, že niektoré prichádzali zďaleka, jednak preto, že mali doma povinnosti okolo hospodárstva – pásli kravy, rezali drevo, kopali zemiaky, a tiež z dôvodu, že si nemali čo obuť.

Aj vy ste pracovali?

Pravdaže, ako deti sme museli byť rodičom ustavične k dispozícii a vykonávať ich pokyny – doniesť vodu, vyniesť

pomyje, ísť ku statku, podstlať kravám, tlačiť zemiaky pre prasatá, pásť kravy, doniesť vajíčka, ktoré sliepky znášali kadekde po šopách a pajtách.

Rytmus života určovali sezónne práce. Okolo hospodárstva bolo veľmi veľa roboty – kosenie, sušenie, hrabanie, nosenie, kopanie, mlátenie. V zime bolo treba stále odhadzovať sneh a nosiť drevo. Zároveň to bol čas driapačiek a zabíjačiek. Úžasné na tom bolo, že sa všetko robilo kolektívne. Nemuseli sme nikoho volať, každý prišiel sám od seba, ak bolo treba. Keď otec zbadal na oblohe mrak, povedal: „Treba schovať seno.“ A to muselo byť hneď, nijaké odkladanie. Pravdaže, vždy pribehli aj susedia, aby nám pomohli. ***Driapačky boli v tom čase chápané doslova ako spoločenská udalosť. Rozprávali sa na nich veselé i strašidelné príbehy. Ako vyzerali driapačky na Kysuciach?***

Driapačky alebo páračky boli väčšinou „babská“ záležitosť. Nutná bola disciplína, nesmel byť prievan, lebo do peria sa nemohlo fúknuť. A hlavne sa rozprávalo, rozprávalo a rozprávalo. Jestvovali dokonca vychýrené rozprávačky, ktoré boli na takýchto páračkách žiadané. Driapať perie a nerozprávať sa hádam ani nedá, bola by to veľká nuda.

O čom sa rozprávalo?

To celkom presne neviem, lebo som bol chlapec, a teda som na driapačky nechodil. Viem si to však predstaviť. Najprv sa rozprávali staré historky, potom spravodajstvo, teda nové historky a napokon staré rozprávky, ktoré sa odovzdávali ústnym podaním.

A čo zabíjačky?

Na zabíjačkách boli machri, ktorí ovládali mäsiarske remeslo. Potrebné bolo ešte množstvo ďalších ľudí, ktorí solili mäso či umývali riad. Bola to zároveň príležitosť

„Ako sa na Semeteši hrešilo: ‚Ty gýzd jeden. Bodaj by ca hromová gula metala, vrede hádzali, psá mac vzala.‘ Okrem toho sa baby zaplúvali a utierali opakom spodničky proti urieknutiu.“

na susedské stretnutie – zišlo sa tam tak 10 – 15 ľudí. Všetko sa robilo vo veľkej družnosti, varilo sa, nalievala sa pálenka. Chodilo sa zo zabíjačky na zabíjačku. Zabíjačky sa robievali najmä na jeseň, aby bol dostatok mäsa na Vianoce, ale tiež na jar. Klobásky sa zaúdili a zavesili na povale. Chodili sme ich potom ráňať, zrážať. Zabíjačky však nerobil každý, iba takí „hrubí“ gazdovia, ktorí si prasiatko mohli dovoliť a mali ho čím kŕmiť.

S Vilmou na Semeteši,
posledná návšteva, september 2021

Prvé sväté prijímanie. Farská záhrada
vo Vysokej nad Kysucou, 1942

Príťažlivosť domova je úplná a zásadná

„Náš dom bol na kopci, kde je iná akustika ako v doline.

*Keď v turzovskej doline zapískal vláčik, mal
viacnásobnú ozvenu. Niekde ďaleko pulzoval svet.*

*Keď sa zazvonilo na Anjel Pána, ten zvuk bol
posvätný, nebolo to obyčajné zazvonenie. Starí ľudia
sa vtedy ešte vedeli prežehnať, na chvíľu zastať, tí mladší
sa už iba pozreli na hodinky, či zvoní presne.“*

*Už ste naznačili vašu spätosť s domovom. Čo pre vás do-
mov znamená?*

A čo to je domov? Predsa jazyk, kultúra viazaná na slovo a reč. Všetko ostatné je nahraditeľné. Keď sa niečo sprostredkuje cudzím jazykom, je už v tom niekoľko zádrhov. Keby som mal zostať v zahraničí, musela by jestvovať nejaká rodácka enkláva, s ktorou by som sa delil o rovnakú minulosť. Nedokázal by som žiť v prostredí, v ktorom by neboli moje korene. Nevie si predstaviť, že by moja žena

bola cudzinka. Ľudia, ktorí dokázali žiť v inom prostredí, boli skôr výnimoční a priniesli doň čosi autonómne, prenesiteľné, čo sa mohlo naštepiť na tamojšie korene a ďalej rásť. Keď človek odíde z domova, musí nájsť nový domov. To však nebol údel mojich predkov.

Semeteš učupený v severnej časti Javorníkov je síce východiskom mnohých turistických trás a v minulosti bol dôležitým východiskovým bodom pre drotárov i obchodných cestujúcich, predsa však ide o samotu. Ako sa na nej žilo, keď ste boli dieťaťom?

V blízkosti bola iba jedna malá chalúpka a kamenná škola. Dookola boli osady. Stredom sa tiahla prašná furmanská cesta, ktorú bolo treba stále opravovať. Chodili sme po nej päť kilometrov peši k vlaku do Turzovky-zastávky, hodinu cez kopec do kostola vo Vysokej nad Kysucou. Cesta bola dôležitá. Chodili po nej furmani, ktorí zabezpečovali aj dopravu – kto šiel, mohol naskočiť. Horšie to bolo v zime, keď chodili furmani iba výnimočne na saniah.

S týmto svetom sa mi spája aj množstvo obrazov. Keď bola svadba, išlo sa na vyzdobenom rebrináku, ktorý sa pristavil pri našom dome, to bolo akési námestie, a nevesta schádzala do kostola cez lúky bosá s črievičkami v ruke. Keď bol pohreb, voz s rakvou išiel až na Turzovku-zastávku a odtiaľ na Vysokú, čo je spolu osem kilometrov. Predstavte si, ako ide kôň pomaličky a ľudia spievajú za ním. Nevídané zážitky, ktoré si už ani nevieme predstaviť.

Tamajší ľudia boli ustaviční pútnici.

Putovanie bolo neustále. Mám dojem, že aj spôsob chôdze nás, ktorí sme odtiaľ, je úplne iný ako u ľudí, ktorí chodievali vlakom alebo autobusom. Ľudia z kopcov chodia ako horolezci. Kráčajú v predklone a pevným krokom a došľapujú

„Bol to romantický svet krajiny zasypanej snehom. A zasypaná bola v zime stále. Ľudia vychádzali, aby nakrmili zvieratá, zašli do obchodu, putovali v kapciach do kostola, ráno chodili na roráty s lampášmi, aby si svietili na cestu. Ináč sa tam nedialo nič.“

na celú nohu. Spolužiaci sa mi pre to posmievali. Chodím vraj ako káčer, každú chvíľu musím padnúť na nos.

Dôležitým bodom tohto sveta bola krčma, ktorú vlastnili vaši rodičia. Aká klientela sa v nej stretávala?

Do krčmy prichádzali drotári či baníci, ktorí chodili za prácou do zahraničia – do Ameriky, Argentíny, Rakúska, Ruska. V krčme sa hovorilo všetkými jazykmi. Po rusky, nemecky, francúzsky, anglicky, portugalsky. Naučili sa cudzí jazyk, ktorý po návrate už nikdy nepoužili.

Do obchodu k nám chodieval drobný človečik, sváko Drdák. Mal veľký kabát s vyťahými vreckami, v ktorých mal tabak a fajku. Ako deti sme si ho vždy obzerali. Raz sme sa dozvedeli, že tento človek bol v légiách v garde generála Milana Rastislava Štefánika a chodil s ním po celom svete. Keď sme sa ho pýtali, ako to bolo, nevedel povedať nič. Ľudia tiež trpeli rôznymi chorobami – krivicou, mali zle zrastené zlomeniny, hrby, vykĺbeniny. Viditeľné to bolo najmä na pohreboch a svadbách. Práve na nich som si uvedomil, že ľudia nespievajú, ale kričia – akoby chceli vykričať obsah piesne i svoj osud. Bola to správa o svete, ktorý v sebe nosili a dusili sa ním.

„Nepamätám si otca sediaceho. Ustavične bol na nohách, sadol si, iba aby sa ‚nachlípala‘ polievky. Vo všetkom mal poriadok. Poriadok okolo seba potreboval preto, lebo mal poriadok v hlave.“

Značný rozvoj do tohto chudobného kraja priniesol práve váš otec.

Keď sa vrátil z Ameriky, vybudoval v osade malú veternú elektrárňu. Bola však postavená amatérsky a žiarovka stále blikala, preto sme svietili lampami na lieh. Naša samota bola odrezaná od sveta, nebol tam telefón. Otec v roku 1942 alebo 1943 dal z Turzovky-zastávky na vlastné náklady postaviť stĺpy a natiahnuť telefónne drôty.

Pôvabná je tiež historka, ako si kupoval auto. Zistil, že hlavným problémom je doprava zo Semeteša do Turzovky, lebo tam nechodil autobus. Pre veľkoobchodníkov to bolo ďaleko, preto sa využíval furman, čo bolo zložité a namáhavé. Otec kúpil za siahovicu dreva karosériu. Chýbali však pneumatiky, ktoré boli cez vojnu úzkoprofilový tovar. Napísal svojmu bratovi do Ameriky a ten mu po vojne poslal dunlopky.

Možno povedať, že v tom čase bol váš svet idylický.

Áno. Otec staval náš nový veľký dom so šiestimi izbami a ja som v záhrade videl, ako tesári opracúvajú trámy, čo sa mi strašne páčilo. Všetko sa však veľmi rýchlo skončilo, pretože prišla vojna, mobilizácia a otec musel narukovať.

V kuchyni domu na Semeteši
posledná návšteva, september 2021

POČMÁRANÝ ŽIVOT

Miroslav Cipár

v rozhovore s Martinou Grochálovou

Vydal Spolok svätého Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,

Trnava 2025, ako svoju 4 522. publikáciu

Edícia *Profily*, 32. zväzok

Zodpovedná redaktorka Lenka Bebjaková

Jazyková úprava Vlasta Hocheľová a Igor Hocheľ

Odborná spolupráca Vilma Cipárová

Grafická koncepcia a sadzba Pergamen

Snímky archív rodiny Cipárovej (s. 12, 20, 28, 34, 40, 54, 60, 110,

122, 150), Zdenek Bugáň (s. 158), Štefan Cipár (obálka, s. 8 – 9,

27, 33, 66, 73, 82, 90, 100, 121, 128, 136, 143, 164, 174, 184 – 185, 190

– 191, 198, 199), Dagmar Cipárová (s. 186), Jovan Dezort (s. 74),

Roman Ferstl (s. 196 – 197), Ema Gejdoš Lančaričová (s. 194),

Pavol Krutošík (s. 20), Yuko Nakamura (s. 183), Braňo Šimončík

(s. 192), Juraj Špaček (s. 4, 144)

Tlač Finidr, Český Těšín

Druhé doplnené vydanie, v Spolku svätého Vojtecha prvé

www.ssv.sk, eVojtech.sk

objednávky: 033/590 77 18

objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-670-9